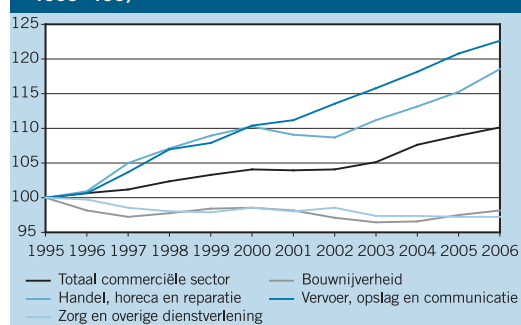


### Nederlandse economie steeds efficiënter

In 2006 was de Nederlandse economie 1,1% efficiënter dan in 2005. Dit blijkt uit experimentele statistieken over multifactorproductiviteit (mfp) die het CBS in 2007 voor het eerst publiceerde. De mfp-statistieken zijn een uitbreiding op de bestaande statistieken over arbeidsproductiviteit. Bij het bepalen van de mfp wordt, naast arbeid, ook rekening gehouden met de inzet van andere productiemiddelen, te weten kapitaal, energie, materialen en diensten. Het deel van de ontwikkeling van de productie dat niet kan worden gerelateerd aan een veranderde inzet van productiemiddelen wordt de mfp-ontwikkeling genoemd. Oorzaken van mfp-groei zijn bijvoorbeeld product- of procesinnovaties, schaalvoordelen, hogere bezettingsgraden van productiesystemen, maar ook incidentele factoren zoals weersomstandigheden. Tussen 1995 en 2006 steeg het volume van de geconsolideerde productie van de commerciële sector (exclusief verhuur van roerende goederen en verhuur en handel in onroerend goed) met gemiddeld 3,0% per jaar. De totale volumegroei van de inzet van arbeid, kapitaal, energie, materialen en diensten bedroeg echter slechts 2,1% per jaar. Dit betekent dat de mfp-groei 0,9% per jaar was. Met een mfp-groei van 1,1% was 2006 het derde achtereenvolgende jaar dat de groei van de mfp boven het langetermijngemiddelde van 0,9% lag. Dat komt deels door de aantrekkende conjunctuur. De productiviteitsstatistieken laten verder zien dat mfp-groei een samenhang toont met (internationale) concurrentie. Bedrijven in de industrie, groothandel, vervoer en communicatie opereren veelal op internationale markten waar prijzen, meer nog dan op binnenlandse markten, continu onder druk staan. Dit betekent dat winstkansen van deze bedrijven vooral samenhangen met kwaliteitsverbeteringen

en het verhogen van de bedrijfsefficiëntie. Dit komt tot uiting in een grote mfp-stijging. In bedrijfstakken als de bouwnijverheid en zorg, waarbinnen bedrijven vaker in staat zijn hun voordeel te halen uit stijgende afzetprijzen, lijkt de prikkel tot productiviteitsgroei minder aanwezig. Voorzichtigheid is echter geboden bij het interpreteren van de lage productiviteitsontwikkeling in de zorg. Het is namelijk uitermate moeilijk om kwaliteitsveranderingen te weerspiegelen in de volumeontwikkeling van zorgdiensten, terwijl dit rechtstreeks van invloed is op de gemeten productiviteit.

**Multifactorproductiviteitsontwikkeling (Indexcijfers, 1995=100)**



Bron: CBS

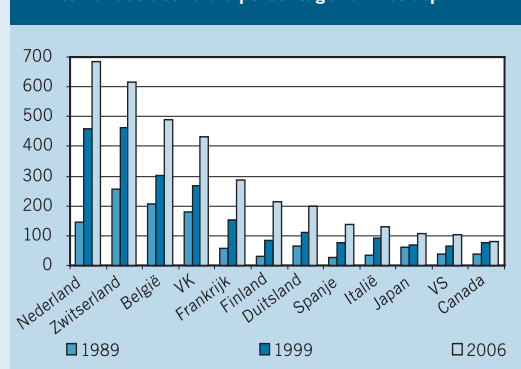
## Monetaire Zaken

ERIK BIELEVELDT (DIVISIE STATISTIEK & INFORMATIE, DNB)

### Nederlandse economie een van de meest open economieën ter wereld

Aan het einde van het derde kwartaal van 2007 bedroegen de totale financiële vorderingen van Nederlanders op het buitenland 4.196 miljard euro (voorlopige cijfers, inclusief bijzondere financiële instellingen). Hiertegenover stonden buitenlandse vorderingen op Nederland ter waarde van 4.177 miljard euro. De financiële activa betreffen onder andere effecten, deelnemingen, leningen en bancaire tegoeden. De totale omvang van de grensoverschrijdende vorderingen en verplichtingen is de laatste jaren fors toegenomen, sinds 1998 met gemiddeld 15% per jaar. Als percentage van het bbp zijn de Nederlandse vorderingen op het buitenland met bijna 700% inmiddels zelfs het hoogst van de grotere geïndustrialiseerde landen (zie figuur; de verplichtingen laten een vergelijkbaar beeld zien). Dit illustreert dat Nederland niet alleen in termen van buitenlandse handel maar ook bezien naar financiële posities een relatief zeer open economie is. Het percentage voor Nederland is niet alleen hoger dan voor andere, kleinere landen waarvoor men een grote gerichtheid op het buitenland zou verwachten, zoals bijvoorbeeld België en Finland, maar ook hoger dan in landen met grote internationale financiële centra, zoals het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. Voor alle in de figuur weergegeven landen geldt dat sinds 1989 de verhouding tussen de buitenlandse activa en het bruto binnenlands product meer dan verdubbeld is. In toenemende mate zijn landen behalve door buitenlandse handel ook door wederzijdse beleggingen en investeringen met elkaar vervlochten geraakt, waardoor ook hun onderlinge afhankelijkheden zijn vergroot. In de figuur wordt voor alle landen gerekend met buitenlandse vorderingen, inclusief die van bijzondere financiële instellingen. Dit zijn ondernemingen met een buitenlandse moeder die gelden uit het buitenland ontvangen of daar opnemen en weer

**Buitenlandse activa als percentage van het bbp**



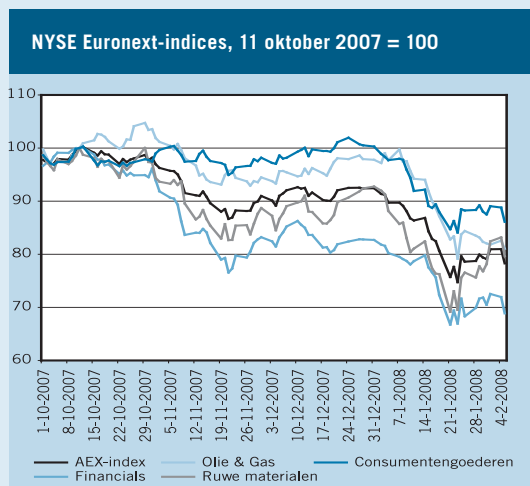
Bron: DNB, IMF, OESO

doorsluizen naar de moeder of andere groepsmaatschappijen. Bijna 40% van de totale Nederlandse vorderingen op het buitenland komt voor rekening van deze bfi's. Vooralsnog is Nederland het enige land dat de betalingsbalans ook exclusief bfi's publiceert en analyseert, gezien hun geringe invloed op de reële economie. In internationaal verband hebben ook andere OESO-landen inmiddels aangegeven grensoverschrijdende directe investeringen in- en exclusief bijzondere financiële instellingen te willen gaan onderscheiden.

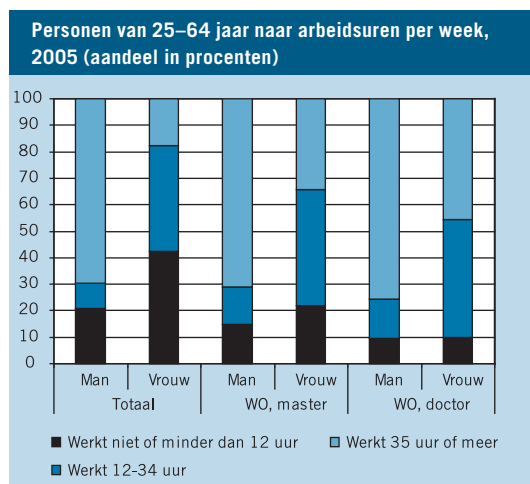
Met een bank minder

In 2007 bereikte de AEX-index tweemaal een top van ongeveer 560 punten. In juli stond de index op bijna 562 punten en in oktober tegen de 560. Sinds het begin van de kredietcrisis is de AEX gedaald naar ongeveer 430 punten in de eerste weken van februari 2008. Aangezien de financiële sector een belangrijk aandeel heeft in de AEX-index en de economische

vertraging is begonnen met problemen in de financiële sector, mag het geen verwondering wekken dat een groot deel van deze daling is toe te schrijven aan een afwaardering van financiële instellingen op de beurs. Waar de AEX tot voor kort werd gezien als vooral een financiële index, is dat gedurende de splitsing van ABN AMRO minder sterk het geval. De aandelen ABN AMRO zijn nog wel genoteerd op Euronext Amsterdam, maar maken geen deel meer uit van de AEX. Met ABN AMRO hadden de *financials* een gewicht van 35% in de index. Begin februari is dat nog maar 22,5%. Deze herweging vond plaats een dag voor de top van oktober, op woensdag 10 oktober na sluiting van de beurs. De figuur toont hoe het de AEX en een viertal andere NYSE Euronext-sectorindices sindsdien is vergaan. De grootste fondsen van deze sectorindices maken ook deel uit van de AEX. De niveaus van de dag na herweging van de AEX zijn op 100 gesteld. Alle indices volgen eenzelfde patroon, maar op verschillende groeiveaus. Zoals verwacht deed de index voor financials, met daarin de AEX-fondsen ING Groep, Fortis en Aegon, het relatief slecht. Het relatieve verlies ten opzichte van de AEX werd vooral in november vorig jaar geboekt. In die maand moesten veel portefeuilles met Amerikaanse subprime-hypotheek worden afgewaardeerd. Na november ontwikkelden de financials zich redelijk in lijn met de AEX, zij het op een lager niveau. Opvallend is dat ook de groeipercentages van de index voor Ruwe materialen over het algemeen onder die van de AEX bleven. Ruwe materialen bevat Arcelor Mittal en Akzo Nobel; samen goed voor een gewicht van 15,1% in de AEX. De Olie & Gas-index, vrijwel volledig bestaande uit Royal Dutch Shell, dat op zijn beurt 18% van de AEX uitmaakt, deed het beter dan de AEX. Alleen Consumentengoederen, dat via Unilever, Philips en Heineken 20% meeweegt in de AEX-index, wist dat tot begin dit jaar vol te houden.



Bron: NYSE Euronext (koersen bij sluiting van de beurs)



Bron: CBS, *Careers of Doctorate Holders, november 2007*

Nog niet de helft van alle gepromoveerde vrouwen werkt fulltime

Van de 69.000 gepromoveerden tussen 25 en 65 jaar in Nederland in 2005 was één op de drie een vrouw. Vrouwen zijn echter bezig met een inhaalslag. Onder jonge gepromoveerden is het percentage vrouwen namelijk relatief hoog. Van de gepromoveerden jonger dan 35 jaar was bijna de helft vrouw. Bij 55- tot 65-jarige gepromoveerden was dit slechts

22%. Van de personen die in 2005 een doctorstittel hebben behaald, was 55% op dat moment ouder dan 30 jaar. Van deze recent gepromoveerden deden vrouwen doorgaans bijna vier en een half jaar over hun promotie en mannen een jaar langer. Negen op de tien gepromoveerden werken twaalf uur of meer per week. Van alle Nederlanders tussen 25 en 65 jaar is dit zeven op de tien. Onder gepromoveerde vrouwen is het aandeel met een betaalde baan en het aandeel met een fulltimebaan hoger dan gemiddeld onder vrouwen, en ook hoger dan onder vrouwen met een universitaire graad zonder promotie. Toch werkt meer dan de helft van de gepromoveerde vrouwen niet of in deeltijd. Dit is ruim twee keer zo vaak als gepromoveerde mannen. Overigens is dit verschil tussen mannen en vrouwen iets kleiner dan voor alle Nederlanders tussen de 25 en 65 jaar. Van alle werkende gepromoveerden heeft de helft jaarinkomsten van minimaal 54.000 euro. Fulltime werkende mannen met een doctorstittel verdienen bijna anderhalf keer zoveel als fulltime werkende vrouwen met een doctorstittel. De helft van deze mannen heeft jaarinkomsten van 66.000 euro of meer. Dit verschil hangt samen met het verschil in leeftijd: gepromoveerde vrouwen zijn gemiddeld jonger dan gepromoveerde mannen en dus minder lang actief op de arbeidsmarkt. De helft van de werkende gepromoveerden in de gezondheidszorg verdient minimaal 61.000 euro. Dat is ongeveer anderhalf keer zoveel als gepromoveerden in taalwetenschappen, geschiedenis of kunst, die gemiddeld het minst verdienen. Van alle gepromoveerden met werk is ongeveer 15% werkzaam als onderzoeker. Dit geldt voor zowel de vrouwen als de mannen. Gepromoveerden in de natuurwetenschappen, informatica, wiskunde en techniek werken relatief vaak als onderzoeker. Van alle werkende gepromoveerden is het grootste deel in loondienst. Relatief veel zelfstandigen zijn te vinden onder de gepromoveerden in de gezondheidszorg.